

HAMSUN-NYTT

Hamsun-Selskapets informasjonsblad 3/2023

Nu hyler den høstlige Vind

som en regnvaat Hund mot min Rute

det risler en Frost i mit Blod

mer kjølig end Vindens derute («Feberdigte», *Det vilde Kor*, 1904)

***Under Høststjernen* innleder høsten på Hamsun-museet i Grimstad**

Hamsun-museet i Storgata 44 i Grimstad ønsker velkommen til litterær helaften den 19. september: Høytlesning fra perm til perm av Hamsun-romanen *Under høststjernen* fra 1906.

Oppleser er lederen av Grimstad bys museer, Anita Estensen. Hele seansen vil ta 5-6 timer, så det er lagt inn flere pauser. I den første pausen serverer arrangørene påsmurt mat, og i alle pauser kaffe/te. Man oppfordrer publikum til å ta med pledd og gode puter, og lokker med en "magisk kveld blant andre Hamsun-interesserte"!

Billetter koster kr 150,- og fås på <https://nettbutikk.aama.no/gbm/billetter/billett-til-opplusing-av-under-hoeststjernen/>

Doktorgradsavhandling av Birgitte Furuberg Moe: «Om tekstens tilblivelse og om skyld i Knut Hamsuns *Paa gjengrodde Stier* (1949)

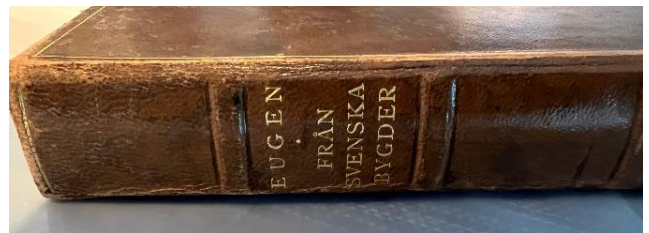
Birgitte Furuberg Moe, Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo, fikk i sommer godkjent sin avhandling på Knut Hamsuns siste bok. Ved å gå gjennom Hamsuns brev og manuskriptmateriale fra årene 1945–1949 og andre tekster, undersøker hun hvordan førteksten (tekstfragmenter inkludert revideringer og tilføyelser fra ulike tidspunkt) kan bidra til å belyse forståelsen av sluttproduktet, altså *Paa gjengrodde Stier*. Særlig vektlegger Moe spørsmålet om moralsk og religiøs skyld: Uttrykte eller erkjente Hamsun skyld for sine ideologisk motiverte gjerninger under andre verdenskrig? Møtet mellom nazisme og kristendom utgjør interessefeltet,

og hun ser på sider ved den den kulturhistoriske konteksten og hvordan den også reflekteres i Hamsuns skriveprosess. «Det har vært et mål å utforske kristent funderte motiver og tematikk som ikke tidligere har vært tilstrekkelig belyst i Hamsun-forskningen.»

Ble du interessert i å lese avhandlinga og hva den konkluderer med? Da gjelder det å kontakte instituttet ved å sende mail til b.m.a.forsudd@iln.uio.no og be om å få tilsendt et digitalt eksemplar.

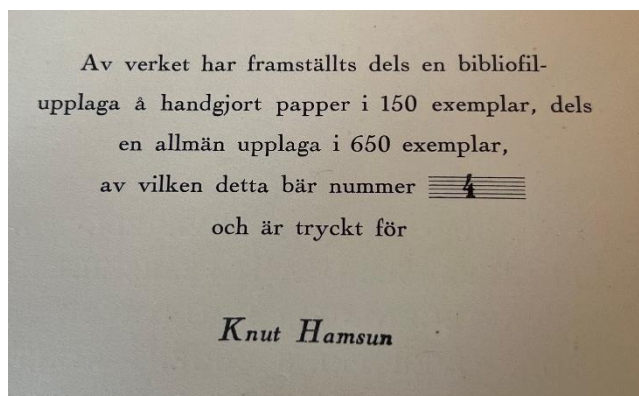
Gave til Hamsun-Selskapet: Prins Eugens skildringer – bestilt av Knut Hamsun

En gavmild bæring, Kari Mette Funnemark, har forært Hamsun-Selskapet et stort, skinninnbundet album på 40 x 25 cm. *Från svenska bygder* omhandler kunst av den svensk-(norske) prins Eugen (1865-1947).

Verket ble utgitt av John Kroon og trykt i Malmø i 1933. Innholdet? Hhv. 18 «aderton gouacher och akvareller återgivna i färgfaksimil» samt 18 «teckningar i tontryck», valgt ut og omtalt av fil.dr. Axel Gauffin. Eksemplar nr .4 av allmenn-opplaget er trykt for Knut Hamsun (se bilde).

Funnemark ønsker at det nydelige albumet, som hun har arvet, nå må frem til et større publikum. Hun vet dessverre ikke noe om hvordan det havnet i farens bokhylle i Sandefjord i sin tid. Kanskje noen av våre medlemmer har kunnskap om dette?

Gikk du glipp av strømmefordraget på Hamsunsenteret 7.9.23?

Fortvil ikke, foredraget og samtalen med teatersjef Hansen ved Trøndelag teater om å dramatisere *Markens Grøde* i vår tid, ligger nå tilgjengelig i opptak. Lenke finner du ved å skrolle deg ned til innlegg om dette på hamsun-selskapet.no eller ved å søke etter det på hjemmesiden til Hamsunsenteret.

Hamsun-mysterier

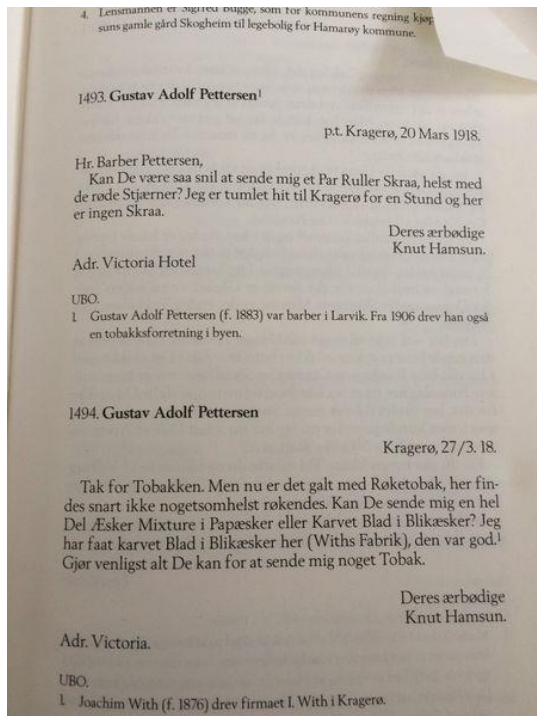
Av: Knut J. Michelsen, ex. norsklektor vgs. – www.knutmichelsen.com

Å forholde seg til kildene er standard innen sakprosa. Dikter man imidlertid litt for kreativt på kildene, kan man raskt heve seg opp mot Bragepris-nivå eller Bokhandelens sakprosapris. Marthe Michelet fikk selvsagt en for sine kildestudier i *Hva visste Hjemmefronten?* (ironivarsel)

Hvilke priser evt. prof. Ståle Dingstad ved UiO har fått for sin *Knut Hamsun og det norske Holocaust* (2021), har jeg ikke oversikt over, men det er vel ikke usannsynlig at noen har tenkt i de baner. For ingen kan løfte kildene ut av mørket så elegant som ham i denne boka på over 500 sider inkl. noter, litteraturliste, arkiver og personregister.

Her om Israel Leib Sachnowitz i Larvik, s. 71: «Så gikk vel Hamsun der og tenkte ham ut, denne fremmede som hadde slått seg ned her: russeren, landstrykeren, innvandreren, familiefaren og handelsmannen.» Videre: «Så har vel Hamsun ikke bare tenkt ham ut, men gitt ham et navn og skrevet det ned på en lapp med tilhørende karakteristikker. Lappene har han lagt utover trefjølene i uthuset og deretter føyd både ham og familien hans inn i romanen om livet på landet, utenfor byen».

Romanen det siktes til, er *Markens Grøde*. Heldigvis følger det med en note her om hendelsen med lappene om Sachnowitz: Del II, note 56 på s. 464: «Hamsun, brev 20.3 og 27.3.1918»:

En barberer, Gustav Adolf Pettersen, leverer tobakk til Hamsun, viser to brev fra brevsamlingen *Knut Hamsuns brev IV 1915-24*, s. 225 – det første starter slik: «Hr. Barber Pettersen, Kan De være saa snil at sende mig et Par Ruller Skraa, (...)» - og Kragerø, 27/3.18: «Tak for Tobakken.» (bilde t.v.). At Hamsun brukte lapper istedenfor notat-funksjonen på Mac, vet de aller fleste som har studert litt Hamsuniora.

Men hvor kommer resten av Dingstads historie fra her? At jødiske Sachnowitz er skrevet inn i *Markens Grøde* - med karakteristikker av ham på lapper på skrivebordet til dikteren? Det er selve grunnplottet i denne boka av Dingstad. Det meste eller alt hviler på det.

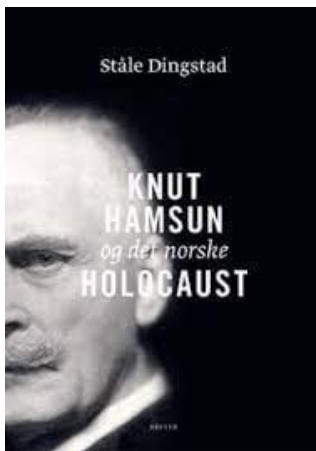
Vi kan bare gjette. Det fins lite eller ingenting om det i over de 100 brevene Hamsun skrev fra Larvik eller Kragerø eller andre steder han måtte ha oppholdt seg på denne tiden før Nørholm-flyttingen, så langt jeg kan lese. Det må i så tilfelle være fra Ståle

Dingstads egen private brevsamling. Et brev eller flere brev andre ikke har hatt tilgang til. Det kan jo være selvsagt.

La oss da si at det likevel finnes grunnlag i notehenvi­snin­gen her. Det blir da mer mystisk at brevene hen­vist til i noten er skrevet over tre måneder etter at *Markens Grøde* kom ut i desember 1917. Hamsun satt altså, ifølge litteraturforsker Ståle Dingstad, og skrev på denne romanen flere måneder etter at den var gitt ut.

Dingstads bok har for øvrig blitt til i tilknytning til prosjektet «Data-mining the digital bookshelf», omtalt her (oversatt til norsk):

«Datautvinning av 'den digitale bokhyllen' er det første systematiske forsøket på å benytte datautvinningsmetoder i stor skala innen humanistisk forskning i Norge, og bruke dem til diskusjoner om rase, klasse, religion og kjønn.»

Siden Dingstad er så opptatt av Hamsuns «bokindustri», kan det kanskje nå være en idé også å fokusere på den norske «forskningsindustrien»? Hvilket det – for tiden – for forskere kanskje er litt mer penger i? Å forske grundig på Dag Solstads kommunisme og vise hvordan den tok livet av opp mot hundre millioner mennesker, venter vi selvsagt også på nå blant norske litteraturforskere. Det litt sære her er at Dag også visste om dette da han skrev.

Fra Hamsun-Selskapets bildesamling

Av: Alf-Einar Øien

Vi fortsetter presentasjonen av kunst som har blitt gitt som gaver til Hamsun-Selskapet. Denne gangen velger vi oss svenske Albert Engström (1869 – 1940).

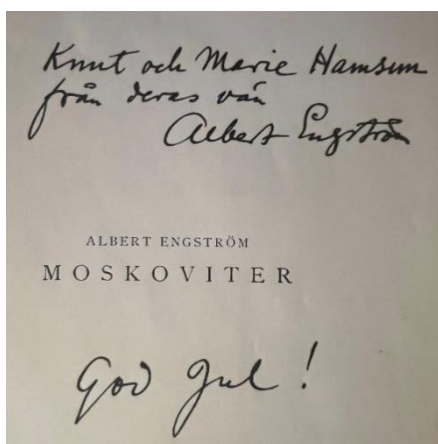
Engström var kunstner, tegner og forfatter. Han var kanskje spesielt kjent for sine karikaturtegninger av øvrighetspersoner og vitsetegninger med blant annet figuren *Koligen*.

Engström ble en av Sveriges mest folkekjære kulturpersonligheter i første halvdel av 1900-tallet, og han var en nær venn av Knut Hamsun. Raderingen av Engström, som Hamsun-Selskapet nå er eier av, ble opprinnelig gitt som gave til Knut og Marie Hamsun.

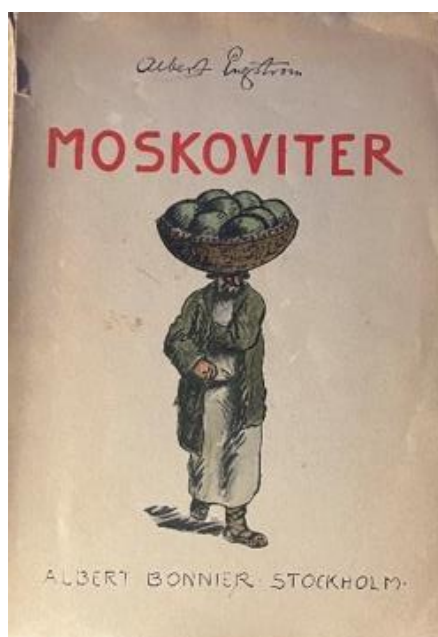
Senere ble bildet eid av Anne-Marie (født Hamsun) og Jan Thurman-Moe, og de besluttet å testamentere det til Hamsun-Selskapet. Selskapet mottok raderingen i 2016.

Moskoviter, en kuriositet fra bokarven fra Hamsuns familie

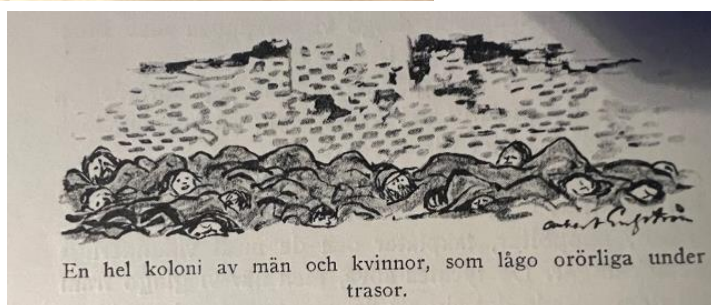

Vi har tidligere fortalt om bokarven fra Tore og Marianne Hamsun. En gripende bok derfra er *Moskoviter* av samme Albert Engström som nevnt over. Han ga ut en reiseskildring fra Russland/Sovjetunionen i 1924. Noe overraskende hadde han fått tillatelse til å komme inn i landet og skrive og tegne hva han ville.

Det han ville, var «på nära håll få iaktta, hur man reparerar efter ett världskrig och en revolution (...)». Og det han fant? «Oerstättelige människor, oerstättelige verdier säges ha gått forlorade under de mest barbariska omständigheter.»

Det er nær 200 sider med tekst og typisk engstrømske tegninger av kjente og ukjente russere, fra politikere og generaler til de fattigste proletarer. Et eksemplar av boka sendte den svenske kunstneren i julegave til Nørholm i 1924. De forferdelige skildringene av moskovittenes leveforhold, bidro neppe til mindre Hamsun-skepsis til bolsjevikenes styre i øst.

Hamsun-Nytt beklager!

I forrige nummer var det avbildet en håndskrevet gloseliste bakerst i en sliten, fransk eventyrbok. Bildeteksten forklarte at notatene var gjort av Knut Hamsun. Det er ikke riktig. Glosene var skrevet av Marianne Hamsun. Vi takker leserne som har gjort oss oppmerksom på feilen og beklager inderlig at håndskriften ikke ble sjekket opp grundigere før Hamsun-Nytt 2/2023 ble sendt ut. Vi lover å skjerpe oss!

Tatoveringskunst

Et av våre medlemmer i bergensområdet har tatt Hamsun-entusiasmen et skritt lenger enn de fleste denne sommeren. Ole Andreas Jensen formidler - som mange av Hamsuns slagferdige karakterer - en optimistisk eller ironisk hilsen – alt ettersom.

St. Olavs orden til Roy Jacobsen

For dem som deltok på Hamsun-Selskapets store seminar i Bodø i 2021, vil vi tro at de to boksamtalene med Roy Jacobsen var blant høydepunktene. Jacobsen har lagt handlingen til Nord-Norge i mange av sine største verker, og slik også bidratt til å sette landsdelen på kartet for et lesende publikum langt utover Norges grenser.

Hamsun-Selskapet, sammen med blant annet Universitetet i Tromsø, stod bak den grundig begrunnede søknaden om tildeling av St. Olavs orden til Jacobsen. Søknaden ble altså innvilget. (I parentes bemerket: Hamsun fikk tildelt samme orden i 1910, men avslø det hele).

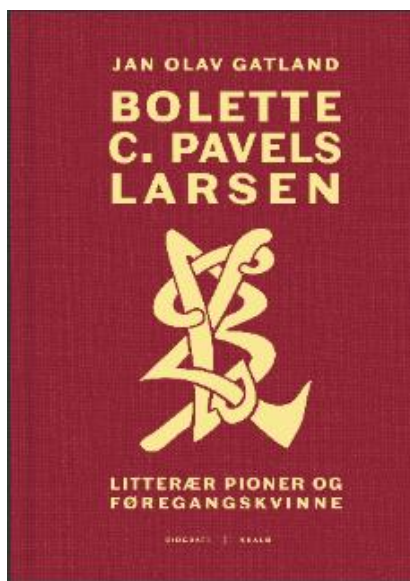
Overrekkelsen av denne høythengende hedersbevisningen til Jacobsen skjer lørdag 9. september under en seremoni på Petter Dass-senteret på Allstadhaug. Statsforvalteren i Nordland står som arrangementsansvarlig. Det er en av Hamsun-Selskapets grunnleggere, Nils Magne Knutsen, som representerer Selskapet denne dagen. Bildet viser Jacobsen sammen med kona Anneliese Pitz.

Vi gratulerer Roy Jacobsen!

Jan Olav Gatland: *Bolette C. Pavels Larsen. Litterær pioner og føregangskvinne* (Skald forlag, 2023)

Bolette Larsen (1847-1904) var sogning, men budde det meste av livet i Bergen. Ho sette spor etter seg som ein sær s omtykt litteraturkritikar og omsetjar.

Brevkorrespondansen mellom Hamsun og ho var omfattande frå 1890 og fram til ho døydde. Hamsun sette både bokomtalane hennar, meiningane hennar om mangt og dama sjølv sær høgt. Biograf Gatland kallar Bolette Pavels Larsen «ei mor for Hamsun» og skriv at Hamsun var «hennar beste venn» og «største beundrar». Ikkje mindre!

Biografien er på vel 250 sider og er skrevet på nynorsk. Larsen var nemlig òg landsmålsforkjempar, sjølv om det ho skreiv i avisene stort sett var på dansknorsk. Hamsun er via eit eige kapittel på 40 sider. I tillegg blir han omtalt nokså mykje andre stader i boka, mellom anna i delen om Arne og Hulda Garborg. Andre kjente kulturpersonlegdomar Larsen brevveksla med og som Gatland med boka si aukar kunnskapen vår om - er mellom anna Amalie Skram, August Strindberg og Georg Brandes.

Bolette Pavels Larsen verka som kritiker i perioden ca. 1880-1905 – det mange kallar gullalderen i skandinaviske litteratur. Tidas åndsliv trer godt fram i tekstane. Gatland har gjort eit eineståande arbeid for å finne fram til kjelder som kan belyse denne kvinnelege pioneren i norsk litteraturhistorie. Boka er, berre så det er nemnt, òg eit prov på at Hamsuns kvinnesyn var langt meir mangefasettert enn det enkelte universitetsforskarar stadig hevdar.

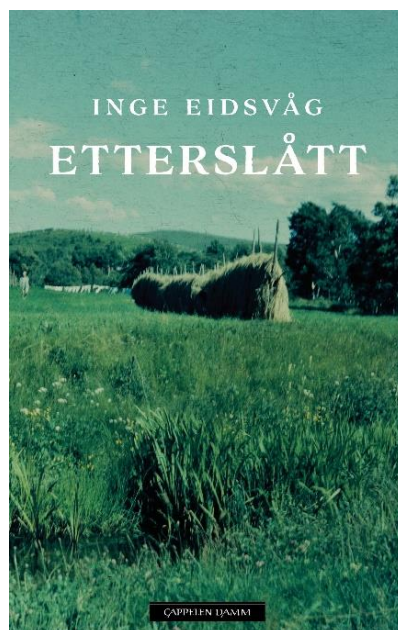
Inge Eidsvåg: *Etterslått* (Cappelen, 2023)

Tittelen assosierer til at det fortsatt spirer og gror hos Eidsvåg etter et langt liv i kulturens tjeneste. Eidsvåg er en høyt verdsatt formidler, og har flere ganger gjestet seminarer i Hamsun-Selskapets regi.

I denne boka er det betraktninger rundt forfatterskapene til en rekke kjente navn, som Prøysen, Jonsson, Børli, Tranströmer, Vreeswijk, Södergran, og ikke minst: to artikler om Hamsun.

Den ene heter «Ja nettopp av ham hadde jeg ventet noe slikt» og tar opp forholdet mellom Undset og Hamsun. Eidsvåg resonnerer rundt hvorfor kontrastene mellom dem ble så store.

Det andre essayet, «- en isbrent mark med fjordgress», handler om Hamsuns jakt på ungdomskilden og forakt for alderdommen. Mon om han i sin alders høst leste om igjen talene sine til studenter i København og Kristiania? spør Eidsvåg. I kjent polemisk stil uttalte Hamsun da at autoritet bør falle for aldersgrensen og at 80-åringen som dør, «har vært død i tyve, tredve år. Han har bare ikke vært begravet før.»

Påminnelse om forestillingen *Sult* på Teateret Vårt i Molde i høst

I forrige Hamsun-Nytt bebudet vi at forestillingen *Sult* på Teateret Vårt i Molde har premiere i høst. Første mulighet til å se stykket er 14. oktober. Forestillingen er basert

på Hamsuns gjennombruddsroman fra 1890. Den regnes som en av norgeshistoriens viktigste bøker, og *Sult* påvirker lesere enda lesere og forfattere med de gripende skildringene av menneskesinnet.

Teateret har på sine nettsider pekt på at tematikken i romanen er like relevant for dagens prestasjonssamfunn. Regissør er Bjørnar Teigen. Medvirkende i forestillingen er Oscar Jean, som spiller den navnløse hovedpersonen, Anne Wiig, som spiller Ylajali samt Jon Vegard Hovdal, som spiller ikke mindre enn 12 andre karakterer i forestillingen.

Foto: Teateret Vårt

Etter noen spillekvelder på Teateret Vårt i Molde reiser ensemblet ut til: Arbeideren kulturhus i Ålesund, Ørsta kulturhus, Martin Linge-huset i Valldal, Sykkylven kulturhus, Fosnavåg konserthus, Sunndal kulturhus, Rauma kulturhus i Åndalsnes, Kulturfabrikken i Kristiansund, Aukra kulturhus og til slutt Storfjord kulturhus på Stranda. For mer informasjon og billetter, se teaterets hjemmeside.

Der ikke annet skribentnavn er oppgitt, er tekstene forfattet av en av redaktørene for Hamsun-Nytt: Truls Nilsen og Hege Faust

Hamsun-Selskapet er en av Norges største litterære foreninger.

For spørsmål vedr. medlemskap, bøker i Skriftserien med mer, kontakt oss på e-post: polden@hamsun-selskapet.no eller ring/send sms: 95085285.
Hjemmeside: hamsun-selskapet.no

Har du tips til sak som kan passe i Hamsun-Nytt eller på vår hjemmeside, ikke nøl med å ta kontakt med en i Selskapets styre:

Hege Faust, Lillestrøm (leder), tlf. 95085285 (hege.faust@gmail.com)
Truls Nilsen, Senja (nestleder) (truls.nilsen@mtmu.no)
Terje Øien, Hamarøy (styremedlem) (terje.øien@hamarøy.kommune.no)

Varaer:

- 1: Nils M. Knutsen, Tromsø (nils.magne.knutsen@me.com),
- 2: Torstein Garmo, Lom
- 3: Knut Michelsen, Ås